

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ КЕРІВНИКА

Лебеденко О.В., к.е.н., доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Науковців як минулого, так і сучасності цікавлять питання про те, як люди стають лідерами. Що є визначальним в цьому процесі: сприятливий збіг обставин чи особливості особистості лідера? Якщо вірним є останнє, то чи обов'язково потрібні вроджені якості, чи певних характеристик лідера можна набути з освітою та досвідом?

В минулому дослідниками робилися спроби виділити набір рис, які визначають лідера. Виникла теорія лідерських якостей. Прихильники цієї теорії вірили в те, що лідери мали якийсь унікальний набір рис, що відрізняв їх від інших людей. Представником цієї теорії був Р. Стогділ, з точки зору якого, для лідера характерні наступні якості: розум та інтелектуальні здібності; впевненість у собі; активність та енергійність; знання справи; прагнення до вищого становища над іншими [4].

Однак, попри численні дослідження, проведені до 1950 рр., не вдалося отримати однозначне уявлення про риси особистості лідера. Успіху теорія лідерських якостей не мала через безмежну кількість виявлених якостей, якими повинен володіти лідер, та через відмінність їхнього набору для кожної окремої ситуації та організації.

Наприкінці 1970-х рр. інтерес до теорії лідерських якостей відродився. Науковцями, які досліджували дане питання були Р. Хаус, М. Бейц, Р. Лорд, С. Кірпатрік, Е. Локк, Дж. Канджемі, С. Ковальські, Х. Кан та ін. Серед якостей, які найчастіше згадувалися дослідниками як лідерські, виділяються наступні: енергійність; знання справи; потреба в досягненнях; мотивація лідерства, потреба у владі; домінантність, прагнення вищого становища над іншими; впевненість в собі; ініціативність; інтелект, розумові здібності; наявність цілі, визначеність планів; відповідальність; наполегливість, завзятість; екстраверсія, товариськість; здатність до співпраці; здатність до співчуття.

Проаналізувавши наведений перелік лідерських якостей, можна дійти висновку, що вони є результатом поєднання природних схильностей та досвіду, в процесі якого ці схильності розвиваються. Не можна погодитись з італійським дослідником А. Менегетті, який в книзі «Психологія лідера» стверджує, що людина від народження може мати певні лідерські нахили, але це не є гарантією того, що в майбутньому ця людина стане лідером.

Щоб реалізувати свій лідерський потенціал, необхідне поєднання певного рівня культури та освіти з життєвим досвідом та професіоналізмом [1]. Тобто природні дані є лише передумовою для становлення лідера. Риси успішного керівника-лідера розвиваються шляхом накопичення досвіду, завдяки ситуаціям, у яких лідери себе проявляють. Для лідерів є важливим розвиток певних навичок. Американськими дослідниками Дж.М. Коузесом та Б.З. Познером (Kouzes, Posner, 2011) була запропонована модель навичок лідера. В якості складових цієї моделі автори виділили п'ять здібностей лідера: моделювання шляху для досягнення мети; надихання послідовників; сприйняття кожної нової мети як виклику; надання послідовникам можливості досягати більшого; підбадьорення послідовників [2]. Здатність до моделювання шляху передбачає вміння чітко сформулювати мету, визначити завдання, необхідні для її досягнення, оцінити ступінь ризиків.

Розвиненість цієї навички також включає в себе готовність лідера радитися зі своїми послідовниками, обговорювати з ними різні шляхи досягнення мети з тим, щоб обрати найбільш раціональний з них. Здатність надихати послідовників полягає у вмінні створити позитивний і привабливий образ майбутнього, зробити спільну мету цінною для кожного з членів команди, спираючись на їхні особисті цінності та мотиви. Здатність сприймати кожну мету як виклик проявляється в готовності лідера до змін, необхідних для досягнення цілі. Здатність давати послідовникам можливість досягати більшого проявляється в націленості лідера на розвиток членів своєї команди. Здатність підбадьорювати інших проявляється у вмінні підтримувати позитивний настрій, сприятливий морально-психологічний клімат в колективі. Позитивні емоції та досвід підкорення цілей підвищують віру послідовників в себе та мотивують їх на подальшу продуктивну роботу.

Отже, можемо дійти висновку, що в процесі становлення лідерства особисті якості відіграють важливу роль. Можна виділити набір якостей, який найчастіше зустрічається в лідерів, і над яким потрібно працювати особам, які прагнуть до лідерства. Але було б невірним пов'язувати лідерство тільки з індивідуальними особливостями лідера.

Виникнення лідерства залежить від багатьох чинників. Оскільки лідерство є явищем групової діяльності, воно залежить від відносин, що виникають у процесі такої діяльності. Лідерство значною мірою обумовлюється й індивідуальними особливостями членів групи: їхніми потребами, їхнім баченням особистості, в якій вони готові визнати лідера, якостей, якими має володіти ця особистість. Згідно з концепцією Ч. Манса і Г. Сімса (Manz, Sims, 2001), лідери мають спочатку навчитися вести себе, перш ніж вони зможуть ефективно вести за собою інших [3]. Тобто сучасне лідерство вимагає постійного розвитку лідерських навичок, і навіть керівникам, які мають від народження завдатки лідера, необхідно працювати над собою, щоб реалізувати свій лідерський потенціал,

поєднуючи природні нахили з освітою і розвиваючи лідерські навички і вміння в процесі практичної діяльності.

Література:

1. Менегетті А. Психологія лідера. К., 2019. 342 с.
2. Kouzes J.M., Posner B.Z. (2011) The Five Practices of Exemplary Leadership, 2nd Edition / James M. Kouzes, Barry Z. Posner. Wiley. 24 p.
3. Manz, C. (2001) The New SuperLeadership: Leading Others to Lead Themselves / Charles C. Manz, Henry P. Sims. New York: Berrett-Koehler Publisher. 250 p.
4. Stogdill, R. (1948) Personal Factors Associated with Leadership: A Survey of the Literature. Journal of Psychology, 25, 35-71.